

ERGENLER VE AİLELER ARASINDA ORTAYA ÇIKAN ÇATIŞMALAR

SİBEL DAYIOĞLU

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

GİRİŞ

Bir insanın hayatını içine alan çağları genel olarak gözden geçirecek olursak ergenlik çağı, hayatın fırtınalı ve karışık dönemlerinin en yüksek noktasına eriştiği bir yaşam kesiti olarak görülür. Birçok bakımlardan ergenlik çağı genci hayatın baharı ile olgunluk mevsimi arasında her alanda bir bolluk devresi içinde yaşamaktadır. Şöyle bir soru sorabilirsiniz : «Peki ama, genç, bu ideal hayattan niçin geniş ölçüde faydalanamamaktadır?».

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ve UNESCO'NUN 15-25 yaş dilimleri arasında kabul ettiği gençlik çağı, yalnız büyük imkanlar dönemi değil, bir taraftan da gençlerin gelişme ve büyüme fırsatlarına sahip olma pahasına, bazen büyük fedakârlıklara katlanma dönemidir de. Gencin çeşitli fırsat ve imkanlara erişmek, kendi yeteneklerini kullanmak, hayatın zevkine varmak gibi hürriyetleri birtakım kayıtlarla sınırlanmıştır.

Yeni yeni tecrübelerin elde edilme imkânlarının olduğu ve birçok bakımdan hazineleri insan önüne serilen, yabancı bir ülke gibi keşfedilmesi beklenen bu çağda artık ergen, çocuklukta yaşadığı sorumsuz, kolay hayatı bırakacaktır. Bunun yerine bu yaşa gelen genç erişkin yorucu ve çeşitli uğraşlar içine girecektir.

Ergenlikte iyi bir uyum sağlayabilmek için Raymond'a göre gereken şartlar şunlardır :

- 1 — Ergenin mutlu olması, anksiyete ve stress içinde olmaması
- 2 — Sosyal çevre tarafından kabullenme ve değer verilme
- 3 — Frustrasyon (hayal kırıklığı) karşısında tolerans gösterebilme yeteneği ve stress yaratan durumlara uyum sağlayabilme. Bu şartlar engellendiğinde ergende gerilim başlar. Adolesansda görülen davranış özellikleri, kendisini etkileyen fizyolojik, kültürel, duygusal kuvvetlere adolesamn yaptığı karşılıkların karakteristikleridir. Bu dönemde davranış istikrarsızdır. Ancak, adolesamn bulunduğu topluma girebilmesi için kişiliğini yeniden biçimlendirmesi ve organize etmesi gerekmektedir.

Yetişkinliğin sınırında bulunan gencin içinde yaşadığı toplumda yerini alabilmesi için temel 3 koşulu doldurması gerekir :

- 1 — Otonom bir kişilik kazanmak
- 2 — Ekonomik bağımsızlık
- 3 — Gencin kendi cinsiyetine özgü rolünü ve görevlerini kabul etmesi.

Kişiliğin formasyonunda ailenin çocuğa ilk etkileri yaptığı bilinen bir gerçektir. Delikanlılık döneminde genç, kişiliğini yeniden organize eder. Bu çağda aile, gencin duygusal gereksinmelerini tamamiyle karşılayamaz. Genç, sorumlu, kendi kendine karar alabilen bir kişi olabilmek için, ailenin çocukken kendisine yaptığı sınırlayıcı etkilerden sıyrılmak zorundadır. Adolesamn bu işte başarısı, küçükken ailesinin içinde, sosyalleşme alanında oluşan yaşamına kuvvetle bağlıdır. Bu yüzden anne baba, onun bağımsızlık eğilimlerini anlayabilmeli ve özümliyebileceği oranda ona özgürlük tanımalıdır.

Aile yapımızın daha çok ataerkil oluşu, babaya daha ziyade korukulan bir şahıs olarak bakılması anne babayla çocuk arasında düşüncesel ve duygusal bir alış, veriş yapılmasını kısıtlamaktadır. Gencin fikirlerini, büyüklerinin yanında serbestçe söyleme bizde saygısızlık, ayıp sayılmasının, dondurulmuş, klişeleşmiş bir düşünce halinde yaşaması, hem ailede psikolojik alışverişi önlemektedir, hemde gencin özüne güven beslemesini, kişisel girişimlerde bulunmasını kösteklemektedir.

Evde çocuk muamelesi görmesi yetişkin yaşamına girmekte olan gencin uyum sorunlarını arttırmaktadır. «sen çocuksun, aklın ermez.» biçimindeki hitaplar gençte gerçekten öyle olduğu fikrini

uyandırabilir. Bu aşağılık duygusu, özine güvensizlik, isyan veya uyduluk herşeyi olduğu gibi kabul etme ve pasifliği doğurabilir. Ayrıca şu noktaya da dikkat çekmek yerinde olur :

Büyüklerin egemenliğinin devamını öngören geleneksel yaklaşım, anne babanın çocuğuna gösterdiği şevkat ve sevgi duygularıyla da birleşebilir. Ancak genellikle aile, çocuktan mutlak başeğilmesini istemektedir. Ve bu da kuşkusuz şiddetli bir baskı eğitimi ile gerçekleşebilmektedir.

Türkiye'nin bir geçiş döneminde oluşu, bizleri birçok yönden etkilemektedir. Aile yapısı açısından görülenler, eski-yeni kuşaklar arasındaki görüş ayrılıkları ve bunun yarattığı çatışmalardır. Arkadaş çevresi bir bakıma bu çatışmaları karşılamakta ve gencin üzerinde sosyalleştirici bir etki yapmaktadır.

Bu konuyla ilgili genel görüşler belirtildikten sonra esas problemimiz, ergenlerin, bu sosyal ilişkilerinden biri olan aileleriyle çatışmalarında kız ve erkeklerin farklı düzeylerde olup olmadığıdır.

Bu araştırmada HİPOTEZİMİZ «Ergenlik dönemindeki kız ergen öğrencilerin aileleriyle olan çatışmaları, erkek ergen öğrencilerin aileleriyle olan çatışmalarından daha fazladır».

M E T O D

Araştırmamıza katılan denek sayısı toplam 40'tır. Denekler 16 - 18 yaşları arasında olup kızların yaş ort = 16, 85 erkeklerin yaş ort = 17, 4 tür. Üsküdar Burhan Felek Lisesi 6. sınıfından 20 kız 20 erkek öğrenciyi kapsamaktadır. Uygulamanın bu sınıfta yapılmasının nedeni, deney gününde çalışmaya katılabilecek boş derisi olan sınıf olmasıdır. Hipotezimizin desteklenmesi için, araştırmada konuyu irdeleyen bir anket hazırlamayı uygun gördük. Yaptığımız bazı ön araştırmalardan benzer bir konuda çalışma yapmış olan Dr. Kulaksızoğlu'nun hazırladığı Kestiyoneri, rahatlıkla kullanabileceğimizi düşündük. 58 itemlik bu ölçeğin değerlendirilmesi 5 dereceli bir skala üzerinden yapılmaktadır. Bizim uygulamamızda skaldaki derece sayısı 3'e indirilmiştir.

Bunlar «Her zaman çatışma konusu», «Bazen çatışma konusu», «Hayır çatışma konusu değil» seçenekleridir. Değerlendirmede ise

her seçenek grubuna düşen toplam cevap sayıları kullanılmıştır. Anketimizin itemleri ise şu konuları içermektedir. Örnek verecek olursak : Ailem bana baskı yapıyor. Sağlığımı çok ilgileniyorlar. Annemi az görebiliyorum. T.-V. seyretmeme karışıyorlar. Kardeşlerimi daha çok seviyorlar. Arkadaşlarımı beğenmiyorlar. Yeterli kadar harçlık vermiyorlar.

Anketi uygularken deney sırasında özellikle etki yapmasını istemediğimiz değişkenleri ortadan kaldırmaya çalıştık. Denek sayısına göre çoğaltılan anket formu, tüm deneklere aynı anda dağıtılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce deneklere öğrenci, aile sorunları üzerine bir çalışma yaptığımız ve isimlerini kullanmadan bir yaş grubu hakkında bilgi toplamak istediğimiz belirtilmiş, mümkün olduğu kadar gerçeği yansıtan seçimler yapmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Anket sonuçlarını değerlendirirken : tablolar halinde kız ve erkek deneklerin toplam kaç «Her zaman çatışma konusu», «Bazen çatışma konusu» ve «Hayır çatışma konusu değil» cevabı verdiğini bulduk. Bunlara göre kız ve erkekler için bu 3 ayrı cevap şeklinin yüzdelerini bulduk. Burada çıkan sonuç bize her iki cins arasındaki farkın olup olmadığı hakkında bir bilgi veriyordu. Cevapların seçiminde, kız ve erkek denekler arasındaki farkın anlamlılığını görmek amacıyla de elde edilen verilere X2 testini uyguladık.

SONUÇLAR

58 iteme 40 denekten alınan toplam cevap sayısı 2320 dir. Bu 2320 cevabın «H. Z. Ç. K.» «B. Ç. K.», «H. Ç. K. D» kategorilerine göre dağılımı kız ve erkek denekler için tablo 1. deki gibidir. Toplam cevapların içinde kız denekler toplam 125 (% 10.78) «H. Z. Ç. K.», 306 (% 26.38) «B. Ç. K.», 729 (% 62.84) «H. Ç. K. D» cevabı vermişlerdir. Erkek denekler ise 58 (% 5) «H. Z. Ç. K.» 262 (% 22.59) «B. Ç. K.», 840 (% 72.41) «H. Ç. K. D» cevabı vermişlerdir. Kız ve erkek deneklerin cevaplarında «H. Ç. K. D.» cevap yüzdelerinin diğer cevaplara oranla daha yüksek olduğunu ve «H. Z. Ç. K.» cevap yüzdelerinde en düşük oranda olduğunu gördük. Bu sonuçta iki cinsin de aileleriyle olan çatışmalarının yoğun olmadığını gösterir. Kız ve erkek deneklerin cevapları arasında bir uyum vardır.

Kız ve erkeklerden alınan cevap sayıları farkının anlamlılığını görmek için X^2 istatistiksel metodunu kullandık.

X^2 metodunun bağımsızlık testlerine uygulanışından elde ettiğimiz istatistiksel sonuç 2 serbestlik derecesinde 0.05 (% 5) yanılma olasılığında $X^2 = 35.78$ olarak anlamlı bulunmuştur. (0.001 p). Bu anlamlılık «H. Z.Ç. K» kategorisinde kızların lehinedir. Yani kızlarda erkeklere oranla daha fazla olan «H. Z. Ç. K» cevapları anlamlı bir fark göstermektedir. Bu sonuçlara göre hipotezimiz desteklenmiş, «0» hipotezi reddedilmiştir.

TARTIŞMA

Bizim araştırmamıza göre kız ve erkekler arasında aileleriyle olan çatışmalarında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Bunun yanında literatür araştırmasında elde edilen diğer bilgiler de bizim hipotezimizi destekler yöndedir. Şöyleki, Ergenlik çağı gençlerinin ana babalarında bulunan ve bunların mevcut oluşuna itiraz ettikleri birçok özellikler vardır.

Block'un (1987) araştırması sonunda öyle görünüyor ki Amerikan toplumunda anneler ve babalarla ergenlik çağı gençleri çoğu zaman gıyınış, alışkanlık ve davranışlar eğitim meslek ve boş zamanları harcama alanlarında birbirinden pek farklı fikirlere sahiptir. Kızlar erkek çocuklardan daha fazla şikâyet vesileleri yazmışlardı. Yine Connor ve diğerleri (1954) ana-babalarla kızlar arasında özellikle erkek arkadaş seçimi ve onunla buluşmalarla ilgili birçok çatışma konuları bulmuştur. Bu sorunlar bizim toplumumuzda da benzer şekilde görülmektedir.

Kızların daha fazla şikâyetçi olmalarının nedeninde şu vardır, birçok konuda ebeveynler erkeklerden ziyade kızların durumu ile daha fazla ilgilenmektedirler. Bunun niçin böyle olduğunu anlamak zor değildir. Çünkü kızlarının fena arkadaşlarla görüşmelerinden ötürü erkekten ziyade kız çocuğun daha fazla zarar göreceğini bilmektedirler. Yine şu hususu da anlamak çok kolaydır ki, kızlar kendilerine erkeklerden çok daha az hürriyet ve serbestlik verildiğine, kendilerinin daha çok şeyler için sorumlu tutulduklarına kızmaktadırlar. Bundan başka kızlar, hem ailenin hem de toplumun ahlâk

bakımından kendilerini sorumlu saymasına ve kötü davranışlardan dolayı kendilerini erkeklerden daha şiddetli muamelelere tabi tutmasına da kızmaktadırlar. Böyle olunca çatışma kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ama karşılıklı anlayış elbetteki soruna yumuşak bir çözüm veya yaklaşış getirecektir.

Anketimizin yukarıda belirtilen çatışma alanlarını kapsamasına rağmen, çatışmaların hangi alanlarda yoğunlaştığını, kız ve erkek çatışma alanları arasında fark olup olmadığı görmek amacıyla ayrıntılı item analizi gerekmektedir. Daha sonraki, daha geniş çap-taki araştırmalarda bunların ortaya koyulması bu problemlerin çö-zümüne de katkılar getirecektir.

TABLO I
KIZ VE ERKEK DENEKLERİN KATEGORİLERE GÖRE
CEVAP FARKLARI VE YÜZDELERİ

Cinsiyet	CEVAP KATEGORİLERİ		
	Her zaman çatışma konusu	Bazen çatışma konusu	Hayır çatışma konusu değil
Kız	125 (10,78)	306 (26,38)	729 (62,84)
Erkek	58 (5)	262 (22,59)	840 (72,41)